

Kirjastotieteen ja kirjastotoiminnan yhteinen ydin

Käytin kirjastotieteen ja informatiikan olemusta pohtineessa lauantaiseminaarissa puheenvuoron, joka oli spontaani reaktio Tarmo Malmbergin esittämään erityistieteen kriteerien kolmijakoon: kohde, metodi, intressi. En ollut aikaisemmin ajatellut intressin keskeisyyttä soveltavien tieteiden hahmottamisessa, mutta intressin käsite tuntuu soveltuvan todella hyvin tieteemme peruskysymysten käsittelyyn.

Intresseistä voidaan tietysti puhua monella tasolla, ja varmastikin tieteenalojen sisäiset koulukuntajaot pitkälti liittyvät intressien moninaisuuteen, samoin yksittäisen tutkijan tutkimusaiheet. Kiinnostavin on kuitenkin tieteenalan yleinen pääintressi ja sen soveltuvuus tieteenalan tunnistamiseen. Onko esimerkiksi kirjastotieteellä ja informatiikalla yhteinen intressi, ja jos on, mikä?

Esimerkkejä soveltavien tieteiden yleisistä pääintresseistä on helppo tunnistaa vakiintuneemmilta tieteenaloilta: lääketieteessä se lie­nee »terveys» tai »elämän kunnioittaminen», oikeustieteessä »oikeudenmukaisuus», liiketaloustieteessä »voitto» ja kasvatustieteessä »hyvä ihminen» — näiden käsitteiden tarkemman sisällön määrittely onkin sitten jo asianomaisen tieteenalan keskeinen tutkimuskohde, jonka ympärillä alemman asteen intressit voivat vapaasti temmeltää.

Kirjastotieteen pääintressiä etsittäessä katse kääntyy väistämättä kirjastoihin ja niiden tar­koitukseen. Ja tätä ennen muuta haluaisin väit­tä: »kirjasto» ei kirjastotieteessä ja informatiikassa ole ensisijaisesti tutkimuskohde, saati ilmiö, joka tekee tieteestä teknistä »suunnittelu­ tiedettä», vaan kirjastolaitos päinvastoin osoit­taa sitä nuoremmalle tieteelle sen todellisen intressin: pyrkimyksen edistää ja toteuttaa ihmisten oikeutta tietoon.

Tämän intressin sisältöä voidaan toki analysoida tarkemminkin: ehkä kyse on todella vain oikeudesta julkiseen tai jopa julkaistuun tietoon, ehkä on syytä korostaa »kysyviä tietovirtoja» eli sitä tiedonhalua, joka lähtee ihmisestä itsestään erotuksena vaikkapa tiedotusopin toisensuuntaisesta lähtökohdasta.

Intressin kautta jäsentyy myös ajatus kirjasto­jen olemassaolon välttämättömyydestä kirjastotieteelle ja informatiikalle. Kirjastojen ei toki tarvitse säilyä nykyisen kaltaisina, mutta on kovin vaikeata ajatella erityistiedettä, jonka harjoittaminen kukoistaisi, vaikka sen pääintressiä toteuttava yhteiskunnallinen instituutio katoaisi olemattomiin. Kasvatustiede ei toki ole käsitteellisesti riippuvainen koululaitoksesta, mutta sen olemassaolo tulisi kyllä varsin kyseenalaiseksi, ellei yhteiskunta tuntisi minkäänlaista mielenkiintoa lasten järjestelmälliseen opettamiseen ja kasvattamiseen.

Kirjastotieteen ja informatiikan kaltainen nuori tiede hapuilee vielä kovasti, ja ilmi selvästi suhde synnyinkotiin, siis kirjastoon, on kitkainen. Kirjasto on kuitenkin se järjestelmä, jonka avulla juuri tämän tieteen saavutukset voidaan hyödyntää ja joka niiden avulla pystyy kehittymään. Keskeinen valinta on se, omaksuuko kirjastotiede ja informatiikka intressinsä kirjastolaitoksen kaikkien kansalaisten tiedontarpeita ja oikeuksia kunnioittavasta perinteestä vai lähtee­kö se etsimään teknisempää tehokkaan tiedonvälityksen intressiä atk-järjestelmien ja systemiteorian maailmas­ta. Vai käykö kenties niin, että juuri tässä keskeisimmässä kohdassa kirjastotieteen ja infor­matiikan tiet erkanevat?

Irmeli Hovi